

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ІВАН КАРПЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF IVAN KARPENKO v. UKRAINE)**

(Заява № 45397/13)

РІШЕННЯ

Ст. 3 (матеріальний аспект) • Нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження • Заборона засудженим до довічного позбавлення волі спілкуватися з іншими засудженими під час діяльності поза межами камери, яка, окрім того, погіршується іншими факторами, становить нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження • Заборона застосовується виключно на підставі обрання покарання у виді довічного позбавлення волі без забезпечення процесуальних гарантій або перегляду • Ситуація заявника становить систематичну ізоляцію • Недотримання Європейських пенітенціарних правил, які вимагають забезпечення належного рівня людської та соціальної взаємодії поза межами камери • Неналежний розгляд скарг заявника на погіршення внаслідок цього його психічного та фізичного здоров'я та його клопотань про допомогу у зв'язку з цим

СТРАСБУРГ

16 грудня 2021 року

ОСТАТОЧНЕ

16.03.2022

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Іван Карпенко проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Сіофра О'Лірі (*Síofra O'Leary*), Голова,
Мартіньш Мітс (*Mārtiņš Mīts*),
Ганна Юдківська (*Ganna Yudkivska*),
Стефані Моро-Вікстром (*Stéphanie Mourou-Vikström*),
Йован Ілієвський (*Jovan Ilievski*),
Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*),
Івана Джеліч (*Ivana Jelić*), судді,

та Мартіна Келлер (*Martina Keller*), заступник Секретаря секції,

З огляду на:

заяву (№ 45397/13), яку 03 серпня 2013 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Іван Іванович Карпенко (далі – заявник);

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд) про заяву;

зауваження, подані Урядом держави-відповідача, та зауваження, подані заявником у відповідь;

коментарі, подані Європейською мережею захисту прав в'язнів, якій Голова секції надав дозвіл на вступ у справу;

після обговорення за зачиненими дверима 23 листопада 2021 року постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ВСТУП

1. Справа стосується заборони засудженим до довічного позбавлення волі спілкуватися із засудженими з інших камер (стаття 3 Конвенції) та відсутності ефективного національного засобу юридичного захисту у зв'язку з цим (стаття 13 Конвенції).

ФАКТИ

2. Заявник народився у 1973 році. З 2004 року він відбуває покарання у виді довічного позбавлення волі. З травня 2005 року він тримається у Роменській виправній колонії № 56.

3. Заявники отримали правову допомогу і їх представляли пан М. Тарахкало, пан О. Левицький та пані А. Козьменко, юристи, які практикують у м. Київ, а також пан Г. де Сюремен, юрист, який практикує у м. Париж.

4. Уряд (далі – Уряд) представляв його Уповноважений, пан І. Ліщина.

5. Факти справи, надані сторонами, можуть бути узагальнені таким чином.

I. ОБСТАВИНИ ПОДІЇ 13 ЧЕРВНЯ 2009 РОКУ

6. 13 червня 2009 року заявник привітався зі знайомим засудженим під час прогулянки на подвір'ї виправної колонії. Працівник охорони зробив їм зауваження, що це було заборонено, і подав рапорт адміністрації виправної колонії. У рапорті зазначалося, що було виявлено «факт спроби словесного зв'язку» заявника з іншим засудженим у порушення статті 23 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань (див. пункт 30).

7. Того ж дня заявник написав пояснення адміністрації виправної колонії. Він визнав, що розмовляв з іншим засудженим, якого не знав.

8. На підставі рапорту працівника охорони 16 червня 2009 року адміністрація виправної колонії притягнула заявника до дисциплінарної відповідальності. Накладеним на нього у зв'язку з цим стягненням було оголошення «попередження» (див. пункт 23).

II. АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПОЗОВ, ПОДАНИЙ ЗАЯВНИКОМ

9. 26 травня 2010 року заявник звернувся з адміністративним позовом проти адміністрації виправної колонії, вимагаючи визнати зазначене дисциплінарне стягнення незаконним і вилучити відповідний запис з його особової справи.

10. 09 червня 2010 року Сумський окружний адміністративний суд відмовив у відкритті провадження за його позовом, оскільки його компетенція не поширювалася на розгляд питань, пов'язаних з виконанням покарань.

11. 13 жовтня 2010 року Харківський апеляційний адміністративний суд залишив цю ухвалу без змін.

12. 13 жовтня 2011 року Вищий адміністративний суд України залишив без розгляду касаційну скаргу заявника як подану після закінчення встановленого строку, хоча заявник стверджував, що отримав ухвалу апеляційного суду із запізненням.

13. Уряд стверджував, що не міг надати Суду копію зазначених матеріалів справи, оскільки вони були знищені після закінчення встановленого законом строку зберігання.

III. ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ, ПОДАНИЙ ЗАЯВНИКОМ

14. 13 червня 2012 року заявник звернувся з цивільним позовом проти адміністрації виправної колонії, вимагаючи визнати відповідне дисциплінарне стягнення незаконним і надати йому відшкодування моральної шкоди.

15. 20 червня 2012 року Роменський міськрайонний суд відмовив у відкритті провадження за позовом заявника, оскільки питання підлягало розгляду адміністративними судами.

16. Заявник подав апеляційну скаргу, посиляючись на рішення адміністративних судів про відсутність у них компетенції розглядати це питання.

17. 31 липня 2012 року Апеляційний суд Сумської області відхилив цю апеляційну скаргу, повторивши обґрунтування суду першої інстанції.

18. 05 лютого 2013 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ відмовив у відкритті касаційного провадження за позовом заявника.

IV. ІНШІ ВІДПОВІДНІ ФАКТИ

19. Як зазначено у довідці, виданій 15 лютого 2017 року начальником Роменської виправної колонії № 56, починаючи з 13 червня 2009 року заявник тринадцять разів звертався до адміністрації виправної колонії із заявами про надання медичної та психологічної допомоги. Він послідовно стверджував, що постійна заборона спілкуватися з іншими засудженими «на одній території» прирівнювалася до катування. У довідці вказувалося, що «даних щодо розгляду вищезазначених звернень засудженого не було». Як далі зазначалося, 03 лютого 2011 року заявнику діагностували «гіпертонічну нейроциркуляторну дистонію», у зв'язку з якою він не отримував медичну допомогу, але йому було рекомендовано «вести здоровий спосіб життя та уникати психоемоційного навантаження». Насамкінець, зауважувалося, що заявник періодично скаржився на погіршення стану свого здоров'я у зв'язку із заборобою спілкуватися з іншими засудженими, а також він приймав певні медичні препарати, надані його родичами та друзями.

20. У квітні 2013 року заявник звернувся до обласного управління державної пенітенціарної служби щодо можливості професійно-технічного навчання. Йому повідомили, що, хоча у Роменській виправній колонії № 56 справді існувала програма професійно-технічного навчання для засуджених, засуджені до довічного позбавлення волі не мали права на нього.

21. 23 жовтня 2020 року начальник Роменської виправної колонії № 56 видав ще одну довідку, в якій зазначалося:

«У період з 04 травня 2005 року по 27 серпня 2019 року [заявник] утримувався в камері сектору довічного позбавлення волі для чоловіків разом з одним сокамерником, а з 28 серпня 2019 року по 23 жовтня 2020 року в камері з двома сокамерниками протягом двадцять двох – двадцяти чотирьох годин на добу без будь-якої діяльності (роботи та навчання)...»

ВІДПОВІДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ТА ПРАКТИКА

I. НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ПРАКТИКА

А. Кримінально-виконавчий кодекс України 2003 року (з подальшими змінами)

22. Стаття 107 передбачає загальні права та обов'язки засуджених. Зокрема, вона забороняє «спілкуватися із засудженими та іншими особами з порушенням встановлених правил ізоляції, звертатися до них з проханням про виконання незаконних дій» (частина четверта).

23. Стаття 132 містить перелік дисциплінарних стягнень, які накладаються на засуджених, одним з яких є попередження. Його визначення – «письмове застереження про притягнення [засудженого] до дисциплінарної відповідальності певного виду у разі повторного порушення» – додано до Кодексу у вересні 2016 року¹.

24. Стаття 135 у редакції, чинній до внесення зазначених змін, містила перелік посадових осіб установи виконання покарань, які мали повноваження застосовувати заходи стягнення і заохочення до засуджених. Редакція зі змінами, яка набрала чинності з квітня 2017 року, передбачає, що у випадку порушення засудженим правил внутрішнього розпорядку установи виконання покарань постійна дисциплінарна комісія у складі начальника установи виконання покарань, його заступників і начальників служб установи, працівники яких безпосередньо спілкуються із засудженими, має порушити дисциплінарне провадження щодо цього засудженого та прийняти рішення за результатами засідання. Про це засідання відповідного засудженого має бути повідомлено принаймні за двадцять чотири години. Він має право користуватися послугами адвоката за власним вибором або, якщо не може найняти адвоката, звернутися за отриманням правової допомоги через адміністрацію установи виконання покарань. Засуджений та/або його адвокат має право: отримати доступ до всієї пов'язаної інформації та документів не пізніше як за двадцять чотири години до засідання; бути присутнім на засіданні; ознайомлюватися з матеріалами провадження та робити їхні копії; надавати пояснення, заперечення та заявляти клопотання в усному та письмовому вигляді; надавати докази; а також подавати клопотання принаймні за двадцять чотири години до засідання про залучення осіб, присутність яких є доцільною для встановлення

¹ Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо вдосконалення порядку застосування до засуджених заходів заохочення і стягнення», який був прийнятий 06 вересня 2016 року та набрав чинності 07 квітня 2017 року.

фактичних обставин або визначення правильних дисциплінарних заходів. Рішення дисциплінарної комісії приймається більшістю голосів і мають бути належним чином обґрунтовані.

25. Стаття 151 стосується умов відбування покарання особами засудженими до довічного позбавлення волі. Зазвичай вони розміщуються в камерах для двох засуджених (частина перша). Загальні положення стосовно прав та обов'язків засуджених за статтею 107 також поширюються на засуджених цієї категорії (частина друга). Засуджені до довічного позбавлення волі мають право на прогулянку тривалістю одна година (частина п'ята). За умови «сумлінної поведінки та ставлення до праці» вони можуть мати право на участь у групових заходах освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру після відбуття п'яти років строку позбавлення волі (частина шоста). До жовтня 2016 року вони мали відбутися щонайменше п'ятнадцять років, щоб отримати право на участь у зазначених групових заходах².

26. Стаття 151-1, додана до Кодексу у січні 2010 року, стосується зміни умов тримання засуджених до довічного позбавлення волі. Вона передбачає, що засуджені до довічного позбавлення волі чоловіки можуть бути переведені з приміщень камерного типу, в яких тримаються двоє засуджених, до багатомісних приміщень камерного типу виправної колонії максимального рівня безпеки з наданням дозволу на участь у групових заходах освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру після *de facto* відбуття не менш як п'яти років строку покарання у приміщеннях першого типу. До внесення змін 08 квітня 2014 року цей період становив щонайменше п'ятнадцять років³. Крім того, засуджені до довічного позбавлення волі можуть бути переведені з багатомісних приміщень камерного типу до звичайних жилих приміщень виправної колонії максимального рівня безпеки після *de facto* відбуття не менш як п'яти років строку покарання у приміщеннях першого типу.

В. Кодекс адміністративного судочинства України 2005 року

27. Частина друга статті 17 у редакції Кодексу до внесення змін 03 жовтня 2017 року передбачала, що компетенція адміністративних судів поширювалася на спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктами владних повноважень щодо оскарження їхніх рішень, дій

² Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо забезпечення прав засуджених осіб в установах виконання покарань», який був прийнятий 07 вересня 2016 року та набрав чинності 08 жовтня 2016 року.

³ Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів», який був прийнятий 08 квітня 2014 року та набрав чинності 07 травня 2014 року.

чи бездіяльності. У редакції після внесення змін, яка наразі діє (частина перша статті 19⁴), зазначене положення наведено з доповненим формулюванням: «крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження».

С. Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року (втратив чинність 20 листопада 2012 року)

28. Відповідно до частини першої статті 409 саме суд, який постановив вирок, повинен «вирішувати будь-які питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають при виконанні вироку».

Д. Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року (набрав чинності з 20 листопада 2012 року)

29. Стаття 537 містить перелік питань, які вирішуються судом під час виконання вироків, тоді як стаття 539 передбачає порядок, якого слід дотримуватися, і визначає які суди мають компетенцію розглядати ті чи інші питання. У вересні 2016 року до цих положень було внесено такі зміни⁵:

- до статті 537 було додано пункт (13-1), в якому вказувалося, що зазначені у статті 539 суди мають компетенцію розглядати скарги щодо рішень, дій чи бездіяльності адміністрації установи виконання покарань; і

- до статті 539 було внесено такі зміни: у змінений редакції зазначено, що згадані питання мають розглядати місцеві суди, які знаходяться поблизу установи виконання покарань.

Е. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань

30. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань 2003 року (втратили чинність з 23 січня 2015 року) забороняли засудженим «спілкуватися із засудженими та іншими особами з порушенням установлених правил ізоляції, звертатися до них з проханням про виконання незаконних дій» (пункт 29). Засудженим до довічного позбавлення волі також заборонялося «установлювати зв'язки з особами, які тримаються в інших камерах» (пункт 23).

⁴ Нумерація статей була змінена після внесення змін до Кодексу.

⁵ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення доступу до правосуддя осіб, які утримуються в установах попереднього ув'язнення та виконання покарань», який був прийнятий 07 вересня 2016 року та набрав чинності 08 жовтня 2016 року.

31. У подальших редакціях Правил 2014 року (були чинними з 23 січня 2015 року до 14 вересня 2018 року) та 2018 року (наразі чинні) залишалося лише перше згадане обмеження, застосовне до всіх засуджених.

Г. Національна практика

32. Уряд надав копію рішення Сумського окружного адміністративного суду від 08 серпня 2018 року, яким було задоволено позов засудженого до довічного позбавлення волі, поданий проти адміністрації виправної колонії. Зокрема, 29 листопада 2017 року дисциплінарна комісія Роменської виправної колонії № 56, в якій позивач у зазначеній справі відбував покарання⁶, прийняла рішення про притягнення його до дисциплінарної відповідальності за спробу поспілкуватися з іншими засудженими на подвір'ї виправної колонії у порушення правил ізоляції і таким чином усупереч частині четвертій статті 107 Кримінально-виконавчого кодексу України. Було накладено стягнення у вигляді «профілактичної бесіди». Суд зазначив, що дисциплінарна комісія не пояснила, в чому полягала спроба «поспілкуватися» і чому вона порушила правила ізоляції. Крім того, «профілактична бесіда» не вказувалася серед застосовних стягнень. Тому рішення дисциплінарної комісії було скасовано як неправомірне.

33. Заявник надав копії численних судових рішень, ухвалених у період з 2010 року до 2016 року, в яких адміністративні суди визнавали відсутність у них компетенції розглядати питання, пов'язані з накладенням дисциплінарних стягнень на засуджених.

II. МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ

34. Відповідні доповіді та рекомендації Комітету міністрів Ради Європи та Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – КЗК) наведені в рішенні у справі «Н.Т. проти Росії» (*N.T. v. Russia*), заява № 14727/11, пункти 25 – 28 і 30 – 31, від 02 червня 2020 року).

35. КЗК здійснив візит до України з 04 до 13 серпня 2020 року під час якого, зокрема, вивчив ситуацію засуджених до довічного позбавлення волі в одній з виправних колоній. У відповідному витягу з його доповіді (CPT/Inf (2020) 40) зазначено (посилання опущено):

⁶ Заявник у цій справі відбуває покарання у тій самій виправній колонії. Хоча особа позивача в адміністративному провадженні, на яке посилається Уряд, невідома (його ім'я вилучено, оскільки копію судового рішення взято із загальнодоступного Єдиного державного реєстру судових рішень), з певних інших деталей зрозуміло, що це не заявник.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ІВАН КАРПЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»

«49. Комітет із занепокоєнням зазначає, що незважаючи на його уже давно надані рекомендації, для переважної більшості засуджених до довічного позбавлення волі у виправній колонії № 100 (тобто, осіб, розміщених у старому приміщенні) режим не поліпшився. Вони продовжували бути зачиненими в камерах упродовж 23 годин на добу (багато хто з них виконував роботу в камері), а їхня єдина діяльність поза межами камери полягала лише у прогулянці тривалістю одна година, яка здійснювалася окремо для кожної камери у дуже малих (деякі були розміром у 13 кв. м.) двориках. Як і у минулому, цим засудженим не дозволяли спілкуватися із засудженими до довічного позбавлення волі з інших камер.

Комітет знову закликає органи влади України розробити режим для засуджених до довічного позбавлення волі у виправній колонії № 100, зокрема, шляхом забезпечення низки спільних видів діяльності поза межами камер. Комітет також рекомендує вжити заходи у цій установі для збільшення прогулянкових двориків для засуджених до довічного позбавлення волі (так, щоб на них можна було отримувати справжнє фізичне навантаження) і забезпечити, щоб таким засудженим, як правило, дозволялося спілкуватися із засудженими з інших камер (у тому числі під час прогулянок).

50. Відповідно до статті 151-1 Кримінально-виконавчого кодексу України після відбуття щонайменше п'яти років строку покарання та після оцінки індивідуальної поведінки та ставлення до праці засуджених до довічного позбавлення волі може бути переведено з менших приміщень камерного типу до багатомісних камер/приміщень установи виконання покарань максимального рівня безпеки, що дозволятиме їм брати участь у групових заходах (освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру), і також згодом, ще через п'ять років відбуття покарання, переведено до звичайних житлових приміщень установи виконання покарань максимального рівня безпеки. Іншими словами, відбувши десять років покарання, засуджені до довічного позбавлення волі можуть, у принципі, бути поміщені разом з іншими засудженими.

Однак загальним правилом залишається ізоляція засуджених до довічного позбавлення волі. Тому Комітет змушений повторити, що розміщення засуджених до довічного позбавлення волі має бути результатом усеосяжної та постійної оцінки потреб і ризиків, а не тільки обрання їм покарання. У цьому контексті складно виправдати, що всі засуджені до довічного позбавлення волі повинні відбутися перші десять років покарання ізольовано від решти засуджених. **Комітет рекомендує органам влади України знову переглянути положення законодавства з метою повної відмови від ізоляції осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.»**

36. Відповідь Уряду України на зазначену доповідь КЗК, оприлюднена 18 березня 2021 року, містила такі зауваження:

«143. Відповідно до законодавства засуджені до довічного позбавлення волі мають триматися у суворій ізоляції. Спілкування із засудженими з інших камер не передбачається законом. Відповідно до статті 151 KBK України засуджені до довічного позбавлення волі розміщуються переважно по дві особи в кожній камері. Особистий простір складає щонайменше 4 кв. м. на одну особу.

144. Відповідно до розпорядку засудженим до довічного позбавлення волі дозволяється щоденна прогулянка тривалістю одна година, а особам з активною формою туберкульозу забезпечується прогулянка тривалістю дві години.

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ІВАН КАРПЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»

Прогулянкові дворики обладнані перекладинами та паралельними брусами для вправ.

145. Для забезпечення права засуджених до довічного позбавлення волі на щоденну прогулянку тривалістю одна година, Темнівська виправна колонія № 100 має 9 прогулянкових двориків. Площа кожного дворика становить не менше 12 кв. м. Дворики розташовані на території сектору максимального рівня безпеки та побудовані з урахуванням стандарту у 3 кв. м. на кожну особу, і не менш ніж 25% від загальних кількості місць для засуджених у цьому секторі.

146. Для забезпечення права засуджених до довічного позбавлення волі на працю вони, за необхідності, залучаються до роботи, яка не потребує додаткового спеціального обладнання, безпосередньо у камерах.

147. Відповідно до положень статей 100, 151-1 КВК України залежно від поведінки та ставлення до праці, а також освіти, якщо вона є, засуджені до довічного позбавлення волі після відбуття щонайменше 5 років у камері ізольованого тримання (де тримаються двоє засуджених) можуть бути переведені до камери великої місткості сектору максимального рівня безпеки у межах установи виконання покарань. Після відбуття ще 5 років у такій камері ця категорія засуджених може бути переведена до звичайних житлових приміщень сектору максимального рівня безпеки установи виконання покарань.

148. Частини друга та шоста статті 151 КВК України передбачають, що засуджені до довічного позбавлення волі мають ті ж права і обов'язки, передбачені статтею 107 КВК України, як й звичайні засуджені. Якщо засуджений демонструє сумлінну поведінку та ставлення до праці, після відбуття 5 років покарання йому може бути дозволено брати участь у групових заходах освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру.»

ПРАВО

I. ЗАПЕРЕЧЕННЯ УРЯДУ ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОГО ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА ПОДАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ЗАЯВИ

37. Уряд стверджував, що заявник свідомо ввів Суд в оману щодо фактичних обставин його справи. Уряд навів такі зауваження на підтвердження цього аргументу. По-перше, у своїй заяві заявник зазначив, що 13 червня 2009 року привітався зі своїм знайомим засудженим, тоді як у своєму письмовому поясненні адміністрації виправної колонії від цієї дати вказав, що не знав цього засудженого. По-друге, заявник не надав Суду конверт, який підтверджував, що ухвала Харківського апеляційного адміністративного суду від 13 жовтня 2010 року дійсно була надіслана йому із затримкою.

38. Заявник стверджував, що не мав наміру вводити Суд в оману і в наведеному ним короткому викладі фактів не було прогалин чи протиріч. Він також стверджував, що долучив конверт, на який посилався Уряд, до своєї касаційної скарги, і тому не міг надіслати його до Суду.

39. Відповідні принципи щодо зловживання правом на подання індивідуальної заяви наведено, наприклад, в рішенні у справі «Гросс проти Швейцарії» [ВП] (*Gross v. Switzerland*) [GC], заява № 67810/10, пункт 28, ЄСПЛ 2014). Зокрема, подання неповної, а тому завідомо неправдивої інформації може становити зловживання правом на подання індивідуальної заяви, особливо коли інформація стосується самої суті справи, а достатнього пояснення щодо причин неповідомлення цієї інформації не надано. Проте навіть у таких випадках намір заявника ввести Суд в оману завжди має бути встановлений з достатньою достовірністю (там само).

40. У цій справі заявник скаржився на заборону спілкуватися із засудженими з інших камер і посилався, як приклад, на випадок 13 червня 2009 року. Суд вважає, що те, чи знав заявник відповідного засудженого, чи вони вперше побачили один одного на подвір'ї виправної колонії того дня, не має стосунку до суті скарги заявника. Відсутність згаданого Урядом конверта також не має значення.

41. Враховуючи, що питання, на які посилається Уряд, не можна розглядати як ті, «що стосуються самої суті справи», і за відсутності будь-яких ознак наміру заявника ввести Суд в оману, заперечення Уряду має бути відхилено у повному обсязі (див. для порівняння рішення у справі «Бег С.п.а. проти Італії» (*Beg S.p.a. v. Italy*), заява № 5312/11, пункти 74 – 81, від 20 травня 2021 року).

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

42. Заявник скаржився, що постійна заборона засудженим до довічного позбавлення волі спілкуватися із засудженими з інших камер, коли вони бачили один одного під час прогулянок або в інших рідкісних випадках за межами камер, була порушенням статті 3 Конвенції, яка передбачає:

Стаття 3 Конвенції

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

А. Прийнятність

43. Суд зазначає, що ця скарга не є ні явно необґрунтованою, ні неприйнятною з будь-яких інших підстав, перелічених у статті 35 Конвенції. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

(а) Заявник

44. Заявник стверджував, що йому, як засудженому до довічного позбавлення волі, було заборонено говорити або взаємодіяти з іншими засудженими поза межами камери понад п'ятнадцять років. Він доводив, що органи державної влади ніколи навіть не намагалися виправдати цей захід міркуваннями безпеки або іншими міркуваннями, і такий захід застосовувався автоматично до всіх засуджених до довічного позбавлення волі. Після скасування у січні 2015 року статті 23 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, яка забороняла засудженим до довічного позбавлення волі «установлювати зв'язки з особами, які тримаються в інших камерах», ситуація не змінилася.

45. Заявник також стверджував, що відповідна заборона призвела до погіршення стану його психічного здоров'я, викликавши таке відчуття повної безпорадності та самотності, що він сприймав це не інакше як соціальну смерть. Він звернув увагу Суду на той факт, що більшу частину часу він перебував у своїй камері без будь-якої реальної діяльності, проживаючи до серпня 2019 року в камері лише із ще одним засудженим, а потім – з двома. На його думку, умови його тримання *de facto* становили ізольоване тримання.

(б) Уряд

46. Уряд стверджував, що ізольоване тримання не обов'язково суперечило статті 3 Конвенції. Він зауважив, посилаючись на рішення у справі «Рамірес Санчес проти Франції» [ВП] (*Ramirez Sanchez v. France*) [GC], заява № 59450/00, пункт 123, ЄСПЛ 2006-IX), що заборона спілкуватися з іншими засудженими з міркувань безпеки, дисципліни або захисту сама собою не становила нелюдське поводження чи покарання.

47. Уряд також доводив, що у цій справі заявник підлягав нагляду, який виправдовувався його статусом засудженого до довічного позбавлення волі. Уряд зауважив, що заборона спілкуватися з іншими засудженими передбачалася пунктами 23 і 29 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань. Через порушення цих положень заявника притягнули до дисциплінарної відповідальності відповідно до статті 132 Кримінально-виконавчого кодексу України.

48. Уряд також зауважив, що Кримінально-виконавчий кодекс України та Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань були суттєво змінені з метою їхньої гуманізації і в результаті права засуджених до довічного позбавлення волі практично урівнялися

з правами засуджених до позбавлення волі на певний строк. Уряд також посилався на статтю 151-1 Кримінально-виконавчого кодексу України, яка передбачала можливість зміни умов тримання засудженого до довічного позбавлення волі з плином часу (див. пункт 26).

(с) Третя сторона

49. Європейська мережа захисту прав в'язнів (EPLN) стверджувала, що негативний вплив соціальної ізоляції на здоров'я засуджених підтверджувався дослідженнями в галузі психіатрії.

50. Вона також стверджувала, що абсолютна заборона спілкування між засудженими з різних камер була ознакою ще більш суворої ізоляції засуджених до довічного позбавлення волі, ніж критиковане Судом в рішенні у справі «Н.Т. проти Росії» (*N.T. v. Russia*), заява № 14727/11, від 02 червня 2020 року).

51. Насамкінець, Європейська мережа захисту прав в'язнів стверджувала, що згідно з дослідженнями в галузі філософії позбавлення особи права говорити під страхом покарання рівносильно запереченню її права на існування у світі.

2. Оцінка Суду

(а) Загальні принципи, встановлені у практиці Суду

52. Підхід Суду до оцінки, чи підпадає стверджуване жорстоке поводження, яке має досягти мінімального рівня суворості, під дію статті 3 Конвенції, узагальнено, зокрема, в рішенні у справі «Хлаїфія та інші проти Італії» [ВП] (*Khlaifia and Others v. Italy*) [GC], заява № 16483/12, пункти 159 і 160, від 15 грудня 2016 року).

53. Під час оцінки умов тримання під вартою має враховуватися загальний вплив цих умов, а також конкретні твердження, висунуті заявником. Також необхідно враховувати тривалість періоду, протягом якого особа перебувала під вартою у конкретних умовах (див. рішення у справі «Грузія проти Росії (II)» [ВП] (*Georgia v. Russia (II)*) [GC], заява № 38263/08, пункт 240, від 21 січня 2021 року, а також зазначені у ній посилання на практику).

54. Суд часто наголошував, що повага до людської гідності є частиною самої суті Конвенції (див., наприклад, рішення у справах «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» [ВП] (*Vinter and Others v. the United Kingdom*) [GC], заява № 66069/09 та 2 інші, пункт 113, ЄСПЛ 2013 (витяги); «Буїд проти Бельгії» [ВП] (*Bouyid v. Belgium*) [GC], заява № 23380/09, пункт 89, ЄСПЛ 2015 та згадане рішення у справі «Хлаїфія та інші проти Італії» (*Khlaifia and Others v. Italy*), пункт 158).

55. Держава повинна гарантувати тримання особи під вартою в умовах, які відповідають принципу поваги до її людської гідності, а спосіб і метод виконання покарання не завдавали б їй душевного страждання чи труднощів, які б перевищували невідворотний рівень страждання, притаманний триманню під вартою, та щоб з огляду на практичні вимоги ув'язнення охорона здоров'я такої особи та її благополуччя забезпечувалася належним чином (див. рішення у справі «Муршич проти Хорватії» [ВП] (*Muršić v. Croatia*) [GC], заява № 7334/13, пункт 104, від 20 жовтня 2016 року з подальшими посиланнями на практику).

56. У цьому контексті Суд також послідовно наголошував на важливості принципу реабілітації, тобто реінтеграції засудженого у суспільство, який є цілком застосовним до засуджених до довічного позбавлення волі, які повинні мати перспективу звільнення, і тому їм має бути дозволено реабілітуватися (див. згадане рішення у справі «Н.Т. проти Росії» (*N.T. v. Russia*), пункт 41 з подальшими посиланнями на практику). Стосовно обсягу покладених у зв'язку з цим на державу зобов'язань Суд встановив, що хоча держави не несуть відповідальності за реабілітацію засуджених до довічного позбавлення волі, тим не менше, вони зобов'язані забезпечити таким засудженим можливість реабілітуватися. Зобов'язання забезпечувати можливість реабілітації має розглядатися як зобов'язання вжиття заходів, а не досягнення результатів. Проте воно призводить до позитивного зобов'язання забезпечити в установі виконання покарань для засуджених до довічного позбавлення волі такий режим, який є сумісним з метою реабілітації та дозволяє таким засудженим досягнути у ній прогресу. Таке зобов'язання існує тоді, коли режим установи виконання покарань або умови тримання під вартою перешкоджають реабілітації (див. рішення у справі «Мюррей проти Нідерландів» [ВП] (*Murray v. the Netherlands*) [GC], заява № 10511/10, пункт 104, від 26 квітня 2016 року з подальшими посиланнями).

57. Насамкінець, згідно з практикою Суду ізоляція засуджених повинна виправдовуватися особливими міркуваннями безпеки, актуальними протягом усього строку дії цього заходу. Навряд чи можна погодитися, що це є автоматично необхідним виключно на підставі обрання особі покарання у виді довічного позбавлення волі. Автоматична ізоляція засуджених до довічного позбавлення волі від решти засуджених установи виконання покарань та один від одного, зокрема за відсутності різносторонньої діяльності поза межами камери чи стимулу всередині камери, саме собою може порушити питання за статтею 3 Конвенції. До того ж це суперечить двом документам, яким Суд надає надзвичайно важливе значення, незважаючи на їхній необов'язковий характер: Правило 25.2 Європейських пенітенціарних

правил 2006 року⁷, яке передбачає, що режим ув'язнення повинен дозволяти «всім ув'язненим можливість проводити в день стільки часу за межами своїх камер, скільки необхідно для нормальної людської та соціальної взаємодії», а також пункт 7 Рекомендації 2003(23) про здійснення виконання покарання у виді довічного позбавлення волі та інших тривалих строків позбавлення волі адміністраціями установ виконання покарань, який передбачає, що «[с]лід розглядати можливість не ізолювати засуджених до довічного позбавлення волі та інших засуджених до тривалих строків позбавлення волі лише на підставі строку їхнього покарання» (див. рішення у справі «Харакчієв і Толумов проти Болгарії» (*Harakchiev and Tolumov v. Bulgaria*), заяви № 15018/11 і № 61199/12, пункт 204, ЄСПЛ 2014 (витяги) з подальшими посиланнями).

57bis. Насамперед Суд посилається на свою численну практику щодо засуджених до довічного позбавлення волі в Україні, яка демонструє, що до них застосовується дуже суворий режим ув'язнення, вони ізолювані від інших засуджених і проводять до двадцяти трьох годин на добу у своїх камерах, які зазвичай розраховані на двох чи трьох засуджених, з мінімально організованою діяльністю та спілкуванням (див. рішення у справі «Петухов проти України (№ 2)» (*Petukhov v. Ukraine (no. 2)*), заява № 41216/13, пункт 182, від 12 березня 2019 року). Їх також часто тримають в умовах серйозного браку особистого простору в поєднанні з неналежними санітарними умовами та відсутністю приватності (див., наприклад, рішення у справах «Сілі проти України» (*Sili v. Ukraine*), заява № 42903/14, пункти 27, 48 – 51, від 08 липня 2021 року, «Гук проти України» (*Guk v. Ukraine*), заява № 16995/05 [Комітет], пункти 83 – 86, від 08 грудня 2016 року та «Долгіх проти України» (*Dolgikh v. Ukraine*), заява № 34697/04 [Комітет], пункти 48 – 50, від 11 липня 2019 року) і до внесення змін до законодавства у травні 2014 року вони підлягали суворим обмеженням на побачення з родичами без будь-яких застережень (див. рішення у справах «Тросін проти України» (*Trosin v. Ukraine*), заява № 39758/05, пункти 40 – 47, від 23 лютого 2012 року та «Бігун проти України» (*Bigun v. Ukraine*), заява № 30315/10, пункти 18 та 42 – 50, від 21 березня 2019 року). До того ж національне законодавство не передбачає для них можливості звільнення, окрім президентського помилування, яке Суд визнав таким, що порушує статтю 3 Конвенції (див. згадане рішення у справі «Петухов проти України (№ 2)» (*Petukhov v. Ukraine (no. 2)*), пункти 169 – 187).

⁷ Комітет міністрів переглянув їх і вніс до них зміни 01 липня 2020 року.

(b) Застосування зазначених принципів у цій справі

58. Повертаючись до цієї справи, Суд насамперед вказує на посилання Уряду на зміни до законодавства, спрямовані на гуманізацію умов тримання засуджених до довічного позбавлення волі (див. пункт 48). Насправді, пункт 23 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, який забороняв засудженим «установлювати зв'язки з особами, які тримаються в інших камерах», втратив чинність із січня 2015 року (див. пункти 30 і 31). Крім того, після внесення трьох основних змін до законодавства у вересні 2016 року було покращено процедури застосування заходів заохочень та стягнень в установах виконання покарань, роз'яснено компетенцію адміністративних судів щодо розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність адміністрацій установ виконання покарань та скорочено з п'ятнадцяти до п'яти років мінімальний строк відбутого покарання для засуджених до довічного позбавлення волі для отримання права на участь у групових заходах освітнього, культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру (див. пункти 23, 25, 26 і 29). Однак Уряд не стверджував, що згадані зміни вплинули на правила, які застосовувалися до таких засуджених до довічного позбавлення волі, як заявник, у період з 2004 до 2015 роки та, як вбачається, застосовувалися до нього на практиці також і надалі. Суд зауважує, що позиція заявника, згідно з якою заборона спілкуватися із засудженими з інших камер продовжувала залишатися незмінною практикою адміністрації виправної колонії після 2015 року, підтверджується текстом відповіді Уряду на доповідь Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – КЗК) після візиту КЗК до України у серпні 2020 року, в якому він зазначив, що «засуджені до довічного позбавлення волі [мали] триматися у суворій ізоляції» і «[с]пілкування із засудженими з інших камер не [передбачалося] законом» (див. пункт 36).

59. Тому Суд вважає встановленим, що відповідна заборона застосовувалася до заявника щонайменше десять років (до втрати чинності із січня 2015 року пункту 23 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань) і вважає, що найімовірніше ця заборона продовжувала застосовуватися й після цього.

60. Хоча заявник перебував у камері із ще одним засудженим до серпня 2019 року, а потім з двома засудженими, його ситуацію можна охарактеризувати лише як систематичну ізоляцію (див. для порівняння згадане рішення у справі «Н.Т. проти Росії» (*N.T. v. Russia*), пункт 44, в якому заявник, засуджений до довічного позбавлення волі, тримався в камері на дві особи; і рішення у справі «Матіушайтіс та інші проти Литви» (*Matiušaitis and Others v. Lithuania*), заява № 22662/13 та 7 інших, пункт 179, від 23 травня 2017 року, в якому заявники відбували

покарання у виді довічного позбавлення волі в «невеликих ізольованих групах»).

61. Згідно з наданою адміністрацією виправної колонії інформацією протягом усіх цих років заявник перебував у камері від двадцяти двох до двадцяти чотирьох годин на добу без будь-якої діяльності (див. пункт 21). Щоденні прогулянки тривалістю одна година були для нього єдиною можливістю на соціальну взаємодію з іншими засудженими. Проте під час цих прогулянок йому взагалі було заборонено спілкуватися із засудженими з інших камер. Суд зауважує, що заборона засудженим розмовляти один з одним протягом обмеженого часу, який проводиться поза межами камер, суперечить вимогам Європейських пенітенціарних правил, згідно з якими «всім ув'язненим [має надаватися] можливість проводити в день стільки часу за межами своїх камер, скільки необхідно для нормальної людської та соціальної взаємодії», яким Суд надає надзвичайно важливе значення, незважаючи на їхній необов'язковий характер (див. пункт 57).

62. Суд також зауважує, що, як Уряд визнав (див. пункт 47), відповідна заборона застосовувалася до заявника автоматично лише на підставі обрання йому покарання у виді довічного позбавлення волі у 2004 році. Уряд не зазначив, що цей захід підлягав перегляду, і не послався на будь-які процесуальні гарантії від свавілля. Уряд також не зміг пояснити, як засуджений міг досягнути прогресу у реабілітації за таких обставин (див. для порівняння згадане рішення у справі «Петухов проти України (№ 2)» (*Petukhov v. Ukraine (no. 2)*), пункт 182).

63. Як підтверджується документами у матеріалах справи, у період з 2009 до 2017 роки заявник щонайменше тринадцять разів скаржився на погіршення фізичного та психічного здоров'я у зв'язку з продовженням застосування заборони спілкуватися з іншими засудженими, і звертався за медичною та психологічною допомогою у зв'язку з цим (див. пункт 19). З огляду на письмове твердження начальника виправної колонії, що «даних щодо розгляду вищезазначених звернень засудженого не було» (там само), та відсутність будь-яких коментарів Уряду Суд вважає достатньо встановленим, що скарги та клопотання заявника не були належним чином розглянуті. Навіть після того, як погіршення стану його здоров'я було підтверджено медичним висновком, він отримав лише «рекомендацію» «вести здоровий спосіб життя та уникати психоемоційного навантаження» (там само). З огляду на те, що заявник нічого не міг зробити для зміни ситуації, щоб бути почутим, чи хоча б отримати певну психологічну допомогу, така «рекомендація» навряд чи могла вважатися ефективною.

64. Таким чином, Суд вважає, що заборона заявнику спілкуватися із засудженими з інших камер під час перебування поза межами камери,

яка ще більше погіршувалася іншими численними факторами (зокрема: постійне тримання заявника в його камері, лише короткі прогулянки на свіжому повітрі і відсутність важливої діяльності; автоматичне застосування цієї заборони лише на підставі обрання заявнику покарання у виді довічного позбавлення волі без можливості перегляду чи забезпечення гарантій від свавілля; довга тривалість застосування відповідного заходу; а також доведене погіршення стану здоров'я заявника у зв'язку з цим і відсутність належного реагування на його пов'язані з цим скарги та клопотання про надання допомоги) без сумніву становило нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження, заборонене статтею 3 Конвенції.

65. Отже, було порушено це положення.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 13 У ПОЄДНАНІ ЗІ СТАТТЕЮ 3 КОНВЕНЦІЇ

66. Заявник також скаржився за статтею 13 Конвенції на відсутність в Україні на момент подій ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку з його скаргою за статтею 3 Конвенції. Перше положення передбачає:

«Кожен, чії права та свободи, визнані в [цій] Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.»

A. Прийнятність

67. Суд зазначає, що ця скарга тісно пов'язана з розглянутою і тому також має бути визнана прийнятною.

B. Суть

1. Доводи сторін

68. Заявник підтримав свою скаргу. Він посилався на відсутність чіткості серед самих національних судів щодо того, який з них мав компетенцію розглядати його позов стосовно дисциплінарного стягнення, накладеного на нього у червні 2009 року. Заявник також навів певні приклади з національної практики, аби довести, що така ситуація була широко розповсюдженою (див. пункт 33).

69. Уряд стверджував, що заявник не висунув небезпідставну скаргу за статтею 3 Конвенції, аби стаття 13 Конвенції стала застосовною. Він також доводив, що внесені в 2016 році зміни до чинного національного законодавства чітко встановили, що розгляд скарг стосовно накладення дисциплінарних стягнень на засуджених

належав до компетенції адміністративних судів. Уряд посилався на рішення Сумського окружного адміністративного суду від 08 серпня 2018 року (див. пункт 32) як на приклад, що свідчив про ефективність провадження в адміністративних судах.

70. У відповідь на останній аргумент Уряду заявник зауважив, що відповідне рішення було ухвалено більше ніж через дев'ять років після того, як він почав подавати скарги на заборону засудженим до довічного позбавлення волі спілкуватися поза межами камери. Крім того, хоча цей приклад показав, що адміністративні суди мали компетенцію розглядати скарги стосовно накладення дисциплінарних стягнень на засуджених, пов'язане зі спілкуванням обмеження залишалося поза контролем судів навіть після внесення змін у 2016 році.

2. Оцінка Суду

71. Відповідні загальні принципи практики наведені, наприклад, в рішенні у справі «Сукачов проти України» (*Sukachov v. Ukraine*), заява № 14057/17, пункти 112 – 117, від 30 січня 2020 року з численними подальшими посиланнями).

72. Відповідно до практики Суду засоби юридичного захисту можуть бути неефективними, якщо виникають сумніви, які суди – цивільні, кримінальні, адміністративні чи інші – мають компетенцію розглядати скаргу, і немає ефективного механізму для усунення такої невизначеності (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Мосендз проти України» (*Mosendz v. Ukraine*), заява № 52013/08, пункти 122 – 125, від 17 січня 2013 року).

73. Повертаючись до цієї справи, Суд зазначає, що заявник, на якого було накладено індивідуальне стягнення за порушення заборони спілкуватися із засудженими з інших камер, безуспішно намагався оскаржити таке стягнення у національних судах. Однак суди у двох провадженнях визнавали відсутність у них компетенції розглядати це питання (див. пункти 9 – 18). Крім того, заявник надав Суду численну національну практику, яка свідчить про регулярні відмови адміністративних судів розглядати подібні питання протягом періоду з 2010 до 2016 роки (див. пункт 33).

74. За таких обставин Суд вважає, що заявник не мав ефективних національних засобів юридичного захисту на момент подій.

75. Цього міркування достатньо для висновку Суду про порушення статті 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 3 Конвенції.

76. При цьому Суд бере до уваги внесені до законодавства зміни, зокрема, що з 2016 року адміністративним судам було надано пряму компетенцію розглядати скарги на рішення адміністрації установ виконання покарань. Ефективність цього засобу юридичного захисту ще має бути оцінена в майбутніх справах.

IV. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

77. Заявник скаржився, що заборона засудженим до довічного позбавлення волі спілкуватися із засудженими з інших камер також порушувала статтю 8 Конвенції. Він також скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції на відсутність доступу до суду для оскарження дисциплінарного стягнення, накладеного на нього 13 червня 2009 року.

78. З огляду на факти справи, доводи сторін і свої висновки за статтями 3 та 13 Конвенції (див. пункти 65 та 75) Суд вважає, що він розглянув основні юридичні питання, порушені у цій заяві, і немає потреби у винесенні окремого рішення щодо прийнятності та суті згаданих скарг (див. для порівняння рішення у справах «Центр юридичних ресурсів в інтересах Валентина Кимпеану проти Румунії» [ВП] (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu v. Romania*) [GC], заява № 47848/08, пункт 156, ЄСПЛ 2014 та «Рот проти Німеччини» (*Roth v. Germany*), заяви № 6780/18 та № 30776/18, пункти 83 – 84 та 99 – 101, від 22 жовтня 2020 року).

V. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

79. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

A. Шкода

80. Заявник вимагав 40 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

81. Уряд вважав вимогу надмірною і закликав Суд відхилити її.

82. Стосовно встановленого у цій справі порушення статті 3 Конвенції Суд вважає, що заявник мав зазнати моральної шкоди внаслідок порушення його прав за цим положенням. Враховуючи всі обставини справи та ухвалюючи рішення на засадах справедливості, Суд присуджує заявнику 5 000 євро за цим пунктом. Стосовно порушення статті 13 Конвенції він вважає, що визнання порушення само собою становить достатню справедливу сатисфакцію (див. згадане рішення у справі «Сукачов проти України» (*Sukachov v. Ukraine*), пункт 165 з подальшими посиланнями).

B. Судові та інші витрати

83. Заявник також вимагав 2 400 євро в якості компенсації витрат на правову допомогу, надану паном Левицьким під час провадження

на національному рівні та у Суді, та 5 400 євро в якості компенсації витрат на правову допомогу, надану паном Тарахкалом під час провадження у Суді, ці суми мали бути сплачені безпосередньо на банківські рахунки цих захисників. На обґрунтування своєї вимоги він подав два договори про надання правової допомоги: перший з паном Левицьким від 25 липня 2013 року, а другий з паном Тарахкалом від 10 січня 2021 року, в обох зазначалася погодинна ставка у розмірі 150 євро. Згідно з договором виплата мала бути здійснена після закінчення провадження у м. Страсбург і в межах суми, присудженої Судом в якості компенсації судових та інших витрат. Заявник також подав акти виконаних робіт: перший акт від пана Левицького від 18 травня 2021 року, а другий – пана Тарахкала від 20 травня 2021 року. Як у них зазначено, пан Левицький працював над справою шістнадцять годин (2 400 євро), тоді як пан Тарахкало – тридцять шість годин (5 400 євро).

84. Уряд заперечив проти зазначених вимог як надмірних і необґрунтованих.

85. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У цій справі з огляду на наявні у нього документи та зазначені критерії, а також факт надання правової допомоги (див. пункт 3) Суд вважає за розумне присудити заявнику такі суми в якості компенсації судових та інших витрат, а також додатково суму будь-якого податку, що може йому нараховуватися: 2 000 євро має бути сплачено безпосередньо на банківський рахунок, вказаний паном Тарахкалом, і 1 000 євро має бути сплачено безпосередньо на банківський рахунок, вказаний паном Левицьким (див., наприклад, рішення у справі «Белоусов проти України» (*Belousov v. Ukraine*), заява № 4494/07, пункти 116 і 117, від 07 листопада 2013 року).

С. Пеня

86. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятними скарги за статтями 3 і 13 Конвенції;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 3 Конвенції;

3. *Постановляє*, що було порушено статтю 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 3 Конвенції;
4. *Постановляє*, що немає необхідності розглядати питання прийнятності та суті решти скарг заявника;
5. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 5 000 (п'ять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 3 000 (три тисячі) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат, з яких 2 000 (дві тисячі) євро має бути сплачено безпосередньо на банківський рахунок, вказаний паном Тарахкалом, а 1 000 (одна тисяча) євро має бути сплачено безпосередньо на банківський рахунок, вказаний паном Левицьким;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
6. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 16 грудня 2021 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Мартіна Келлер
(*Martina Keller*)
Заступник Секретаря

Сіюфра О'Лірі
(*Siofra O'Leary*)
Голова